

i v jeho kompozici, zvláště ve spojení první scény románu s jeho zakončením (a vyzněním). Ludická, bizarní epizoda v restauraci, kde se čtenář dozví, jak různé názory mají přítomní na Wokulského, rezonuje se stejně nejistým závěrem románu, v němž se pesimismus střetá s optimistickou Horatiovskou větou: *non omnis moriar*. Tento zvláštní polyfonický rámec modeluje zbylé auktorriální a personální vyprávění a činí z Prusova díla předzvěst pozdějších, již zjevně polyfonických románů Zeromského a Berenta.

Przybyłowa práce o *Louce* je zajímavá nejen tím, že přinesla prohloubenou interpretaci románu považovaného za vrcholné dílo polského pozitivismu. Je rovněž metodologicky velmi podnětná a za úvahu stojí též její důkladná dokumentace jednotlivých soudů, stejně jako pečlivé shromáždění rozsáhlé bibliografie. Je možno se domnívat, že otevře novou perspektivu pro zkoumání českých děl, geneticky spojených s působením polského románu — již připomenutých románů Vrchlického a Saldy.

Krystyna Kardyni-Pelikánová

GENERAČNÉ ČÍTANIE SLOVENSKEJ LITERATÚRY

Čítame slovenskú literatúru I (1939-1955). Zostavili: E. Jenčíková, J. Juráňová, F. Matejov, J. Paštéková, Z. Prušková. Autor úvodu P. Zajac. 1. vyd. Bratislava, Ústav slovenskej literatúry SAV 1997, 248 s.

Čítame slovenskú literatúru II (1956-1969). Zostavili: R. Bílik, E. Jenčíková, J. Juráňová, F. Matejov, J. Paštéková, Z. Prušková. 1. vyd. Bratislava, Ústav slovenskej literatúry SAV 1997, 296 s.

Za generačné čítanie dokumentov, textov a reflexií z literárnohistorického úseku slovenskej literatúry možno označiť kultúrny, spoločenský, ale predovšetkým profesionálny krok, ktorý urobila „stredná generácia“ v Ústave slovenskej literatúry SAV svojím zámerom sústrediť pôvodný a najoauthentickejší „vývinový“ materiál aj osobnosti z literatúry a vedy o nej z dejinného priestoru modernej slovenskej literatúry do celku „faktov“, v ktorom príčina má následok, často aj dôsledok, ale predovšetkým všetko so všetkým súvisí, napríklad procesuálne cez druh, žáner, generáciu, ideologickú inštrukciu či inak.

Čítame slovenskú literatúru I (1939-1955) a Čítame slovenskú literatúru II (1956-1969) vydal Ústav slovenskej literatúry SAV (1997) ako kolektívne dielo, ktoré sa stalo materiálovým, výkladovým, ale i koncepcným aktom, obrazne, deliacej čiary generácie literárnych vedcov, ktorí boli formovaní v čase, keď sa o literárnom vývine „rozprávalo“ a on bol „roztratený“ vo svojich faktoch po zdrojoch, povedzme, z praktického hľadiska ich použitia aj nedostupných, navyše niekedy aj bez možnosti sa k nim fakticky dopracovať (myslíme na fondy nespracované, zakázané, „stratené“ a ináč stopomené).

Problém „nedostupnosti“, teda aj z neho odvodenej autorskej praxe, zvlášť v literárnej histórii, tak častejšie skúsenosti s prenášaním interpretácie interpretácií, ba horšie, citovania a odkazov nie raz autenticky nepoznaného, vo svojej správnosti neovereného materiálu či javu musela potom, akosi prirodzene, zachytiť aj široko chápaná vzdelávacia a kultúrna prax. Dá sa predpokladať, že tretí zväzok tohto užitočného projektu odstráni ďalšie biele miesta neinformovanosti, teda materiálovej cudzoty, z kultúrnej praxe.

Treba si želať, aby edičný zámer a vydavateľský čin našli svoju ozvenu práve medzi tými, ktorým bol a zostal adresovaný, lebo i toto je praktický a konkrétny krok, ako sa zriecť jestvujúcich, znova vznikajúcich personálnych mystifikácií a kontextových karikatúr pri javoch i dejoch, ktoré zostali vysunuté v kolektívnej literárnej pamäti tohto storočia, teda vo výklade dejinných procesov v národnej literatúre. Projekt Čítame slovenskú literatúru, komponovaný od Michala Chorvátha po Janka Silana a od Dominika Tatarku po Jána Štrassera, je užitočná výzva pre kultúrnu i profesio-

nálnu prax a na tú sa musí reagovať. Nie ináč, ako jej poznaním a využívaním, lebo len tak sa mechanické súvislosti znova sproblematicujú a literárny proces sa diferencuje na tých zlomových miestach, ktorá značia jeho hodnotové a názorové premeny. Projekt Čítame slovenskú literatúru, prvý a druhý zväzok, je pokračovaním akcie zo začiatku desaťročia, myslíme teda na odkrytie bielych miest v slovenskej literatúre a v literárnej vede a kultúrnej praxi 20. storočia.

Viera Žemberová

ŽIVÝ ODKAZ

Roman Jakobson: Z korespondence. Sestavila Alena Morávková. Paseka, Praha — Litomyšl 1997.

Za finančného príspevní Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond vychází umně sestavený výbor z korespondence Romana Jakobsona, ale nejen z ní. Sestavovatelka, rusistka a slavistka Alena Morávková, kterou náš čtenář zná také jako úspěšnou překladatelku (mimo jiné jejími slovy promlouvají k nám hrdinové Mistra a Markétky), pojala do svého reprezentativního výboru, konkrétně do jeho třetího oddílu, ukázky z Jakobsonovy tvorby a také různá vyjádření o něm, od Neumannova útoku, přes Malevičovy a Winnerovy odborné studie k Nezvalovým a Seifertovým memoárům. Tak se svazek stává svým způsobem induktivním portrétem muže, který se uprostřed i na konci svého života prohlašoval za Čecha a naši zemi pokládal — nikoli jen z diplomatické zdvořilosti — za svou vlast.

Roman Osipovič Jakobson (1896-1982) přišel, jak známo, do tehdejšího Československa v roce 1920 jako tlumočnick mise Ruského červeného kříže, jejímž úkolem bylo mimo jiné repatriovat Rusy, kteří na našem území zůstali z let první světové války. Další anabáze je zřejmá: od uvolňování vztahů se sovětskou misí (vila Tereza) až k trvalému pobytu v našem státě; pak následuje založení Pražského lingvistického kroužku, mimořádná a řádná profesura v Brně, odjezd dost nakvap do Dánska a Švédska, dobrodružná putování až do USA a kariéra amerického lingvisty a literárního vědce světového jména, který byl členem řady vědeckých společností včetně Mezinárodního komitétu slavistů.

Již na počátku je třeba říci, že se výbor z textů zdařil a představil nám Jakobsona v zajímavém a pro mnohé objevném světle. Takže po Červenkové výboru *Poetická funkce* (1996), *Dialogičtch* (1993) a Tomanově americké korespondenční edici (1993) — nemluvě o jiných výzkumech (viz dále) — je to další významný příspěvek k poznání tohoto znalce jazyka a literatury, jednoho z prvních moderních slavistů.

Z prvního oddílu zaujmou dopisy O. Fischerovi, ale také ruskému emigrantovi a literárnímu kritikovi A. Bémovi, kterému už byla u nás věnována jedna zdařilá edice, Jakubu Demlovi, Jaroslavu Durychovi, ale také Majakovskému, Nezvalovi a Seifertovi (ostatně se říká, že Jakobsonovo doporučení — snad kromě rozsáhlého přehledu české literatury z pera brněnského nordisty Josefa Michla — sehrálo klíčovou úlohu při nominaci Seiferta na Nobelovu cenu). Dále zaujmou dopisy K. Čapka, J. Hory (za čím vším Jakobson vlastně nestál, co všechno inicioval!), F. Halase, B. Pilňaka, V. Poznera, J. Wericha, V. Vančury aj. Z druhého oddílu pokládám za objevné dopisy N. N. Durnovo (1876-1937), které se týkají především existenčních starostí tohoto významného ruského lingvisty, jehož osud byl tragický: marně se pokoušel získat profesuru v Praze, Brně, Bratislavě či Vídni, nemohl ze SSSR dostat ven ani svou rodinu a po návratu byl zatčen a po několika peripetiích popraven (v letech 1924-1928 žil v Československu, zejména v Brně).

Brňany a všechny spjaté tak či onak s Masarykovou univerzitou může zaujmout dopis Arna Nováka a v třetím oddílu pak známé Jakobsonovy stati *Konec básnického umprumďactví a živnostnictví*, *O překladu veršů*, *Ruské výpravy do budoucna* (s předvídavou charakteristikou Zamjatinova